

- **semestr 5**

Dział I – KLASYFIKACJA PAŃSTW ŚWIATA

POLITYCZNA MAPA ŚWIATA

- suwerenność państwa i nieuznawane kraje świata - przykłady;
- wybrane terytoria zależne: kolonializm, metropolia, terytorium zamorskie, dependencje;
- Wspólnota Narodów – świadectwem kolonializmu.

EKONOMICZNE I SPOŁECZNE KRYTERIA PODZIAŁU PAŃSTW

- mierniki ekonomiczne;
- PKB a rozwój gospodarczy państw na świecie;
- mierniki społeczne – wskaźnik HDI;

SKUTKI GLOBALIZACJI, INTEGRACJI DEZINTEGRACJI PAŃSTW

- pojęcie globalizacji - pozytywne oraz negatywne skutki globalizacji;
- wybrane przykłady procesów integracji oraz procesów dezintegracji państw świata.

Dział II – LUDNOŚĆ

ROZMIESZCZENIE LUDNOŚCI NA ZIEMI. BARIERY ORAZ ATRAKCJE OSADNICZE NA ZIEMI

- czynniki wpływające na zmiany gęstości zaludnienia;
- zmiany zaludnienia na poszczególnych kontynentach;
- bariery osadnicze;
- liczba ludności Ziemi oraz na poszczególnych kontynentach;
- zróżnicowanie rozmieszczenia ludności według długości oraz szerokości geograficznej.

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI I STRUKTURA DEMOGRAFICZNA SPOŁECZEŃSTW NA ŚWIECIE

- zróżnicowanie wskaźnika przyrostu naturalnego w krajach o różnym stopniu rozwoju gospodarczego;
- fazy rozwoju demograficznego – analiza wykresu;
- przyczyny i skutki niskiego i wysokiego współczynnika dzietności;
- struktura wiekowa ludności;
- proces starzenia się społeczeństw w wybranych krajach;
- typy społeczeństw wyróżnione na podstawie struktury wg wieku i płci,
- wpływ wykształcenia ludności na przyrost naturalny oraz strukturę społeczną ludności;
- skutki eksplozji demograficznej na przykładach wybranych krajów,

KONSEKWENCJE EKSPLOZJI LUB REGRESU DEMOGRAFICZNEGO

- eksplozja demograficzna i jej skutki;
- sposoby radzenia sobie ze zjawiskiem regresu demograficznego.

EWOLUCJA RYNKÓW PRACY

- struktura wykształcenia i struktura społeczna ludności na świecie;
- charakterystyczne cechy społeczeństw w kolejnych etach rozwoju;
- struktura społeczna:
 - klasa wyższa,
 - klasa średnia – jej znaczenie społeczne i kulturowe,
 - klasa niższa;
- zróżnicowanie struktury zatrudnienia ludności na poszczególnych kontynentach;
- sposoby skutecznej walki z bezrobociem w różnych krajach.

WSPÓŁCZESNE MIGRACJE LUDNOŚCI

- rodzaje i kierunki migracji;
- przestrzenne zróżnicowanie migracji na Ziemi;
- pozytywne oraz negatywne skutki migracji, stosując przykłady z różnych krajów.

ZRÓŻNICOWANIE PROCESÓW URBANIZACYJNYCH I POZIOMU ŻYCIA LUDNOŚCI W MIASTACH

- przyczyny urbanizacji w krajach słabo- i wysokorozwiniętych;
- etapy urbanizacji;
- rozmieszczenie największych miast świat,,
- typy miast w przeszłości i obecnie,
- zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji na świecie;
- charakterystyka skutków urbanizacji;
- cechy miejskiego życia;
- przedstawienie i uzasadnienie rozmieszczenia megaregionów miejskich;
- zróżnicowanie poziomu życia ludności miejskiej w krajach o różnym stopniu rozwoju gospodarczego.

STRUKTURA ETNICZNA I NARODOWOŚCIOWA LUDNOŚCI ŚWIATA

- wyjaśnienie terminologii dotyczącej zróżnicowania grup etnicznych:
 - główne odmiany ludzkie,
 - odmiany mieszane;
- rozmieszczenie głównych odmian człowieka oraz ich cechy;

- wyjaśnienie:
 - grupa etniczna,
 - plemiona,
 - naród,
 - mniejszość narodowa;
- przykłady państw o dużym zróżnicowaniu etnicznym ludności i znajomość przyczyn tego zróżnicowania;

UPOWSZECHNIANIE SIĘ WYBRANYCH JEZYKÓW

- wyjaśnienie terminologii dotyczącej klasyfikacji języków świata:
 - genetyczna,
 - geograficzna,
 - typologiczna;
- podział języka ze względu na zasięg;
- wielkie rodziny językowe świata;
- najczęściej używany język ojczysty na świecie
- rozmieszczenie na Ziemi głównych rodzin językowych;
- języki dominujące na poszczególnych kontynentach;
- rozpowszechnienie na Ziemi pewnych języków.

ZRÓŻNICOWANIE RELIGIJNE. RELIGIA A GOSPODARKA I POSTAWY SPOŁECZNE.

- główne religie i systemy filozoficzno-społeczne;
- charakterystyka religii o największej liczbie wyznawców;
- wpływ chrześcijaństwa na gospodarkę;
- wpływ konfucjanizmu na życie społecznej gospodarkę;
- wpływ hinduizmu, judaizmu oraz islamu na życie społeczne i gospodarcze.

KONFLIKTY NA ŚWIECIE

- miejsca i regiony, w których często wybuchają konflikty zbrojne;
- współczesne zagrożenie świata terroryzmem;
- rola organizacji międzynarodowych w rozwiązywaniu i likwidacji konfliktów zbrojnych:
 - ONZ i jej rola
- wybrane, współcześnie trwające konflikty zbrojne – akty terroryzmu .

DZIAŁ III – ROLNICTWO NA ŚWIECIE

PRZYRODNICZE I SPOŁECZNO-GOSPODARCZE CZYNNIKI ROZWOJU ROLNICTWA. TYPY GOSPODARKI ROLNEJ

- czynniki naturalne i społeczno – gospodarcze warunkujące rozwój rolnictwa;
- funkcje rolnictwa oraz sposoby uprawy ziemi;
- wpływ ukształtowania powierzchni na rozwój rolnictwa:
 - przykłady obszarów na świecie z podziałem na kontynenty;
- wpływ klimatu oraz gleb na rozwój rolnictwa;
- wpływ struktury **wielkościowej i własnościowej** gospodarstw oraz **struktury** użytkowania ziemi na rozwój rolnictwa:
 - charakterystyka czterech podstawowych form własności ziemi:
 - wspólnotowa,
 - prywatna – rodzaje własności prywatnej,
 - spółdzielcza,
 - społeczna
- wpływ chemizacji i mechanizacji na rozwój rolnictwa;
- polityka rolna państwa:
 - główne założenia **protekcjonizmu i interwencjonizmu** w polityce rolnej;
- obszary o dużym potencjale rozwoju rolnictwa.

PRODUKCJA ROŚLINNA I CHÓW ZWIERZĄT NAŚWIECIE. ŻYWNOSĆ GENETYCZNIE MODYFIKOWANA

- wyjaśnienie terminologii: **żywność i urodzajność gleby, monokultura, płodozmian;**
- klasyfikacja roślin uprawiane przez człowieka:
 - uprawa zbóż,
 - uprawa roślin przemysłowych,
 - cukrodajnych, oleistych, włóknistych,
 - uprawa bawełny i ziemniaków,
 - uprawa używek,
 - uprawa warzyw i owoców;
- typy rolnictwa i ich charakterystyka ze względu na wielkość ponoszonych nakładów:
 - intensywne,
 - ekstensywne,
 - ekologiczne;
- na przykładach ze świata – podobieństwa i różnice między gospodarką rolną towarową i naturalną,
- wyjaśnienie terminologii: **chów zwierząt, hodowla, GMO;**
- chów zwierząt na świecie;
- rozmieszczenie upraw GMO na świecie;
- korzyści i zagrożenia niesione przez **GMO**,
- charakterystyka „zielonej” oraz „tęczowej” rewolucji rolnej.

WYŻYWIENIE LUDNOŚCI ŚWIATA

- różne systemy żywienia na świecie;
- przyczyny braku żywności na świecie;
- zmiany liczby osób głodujących i niedożywionych na świecie;
- przykłady działań walki z głodem.

LASY DOBRODZIEJSTWEM ZIEMI. RACJONALNA GOSPODARKA LASEM

- wyjaśnienie terminologii: **wylesianie, lesistość**;
- funkcje lasów w gospodarce i w przyrodzie;
- lesistość poszczególnych kontynentów;
- charakterystyka gospodarką drewnem na świecie:
 - gospodarka w lesie równikowym;
- sposoby przeciwdziałania nadmiernej **deforestacji**.

WYKORZYSTANIE OCEANÓW I MÓRZ

- wyjaśnienie terminologii: **rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, strefa upwelingu**;
- organizmy wydobywane przez człowieka z wody;
- wskazanie i uzasadnienie rozmieszczenia żyznych akwenów Wszechocanu;
- wielkość światowych połowów i konsumpcja ryb na świecie;
- zagrożenia wynikające z akwakultury;
- wykorzystanie i stan światowych zasobów Wszechocanu.
-

Dział IV – PRZEMYSŁ

ZASOBY NATURALNE ZIEMI

- podział zasobów nieodnawialnych i odnawialnych;
- klasyfikacja surowców energetycznych;
- rozmieszczenie i miejsce wydobycia węgla (kamiennego i brunatnego) na świecie;
- rozmieszczenie i miejsce wydobycia bituminów (ropy naftowej i gazu ziemnego) na świecie;
- rozmieszczenie i miejsce wydobycia wybranych rud metali oraz ich zastosowanie,
 - rudy żelaza,
 - rudy miedzi,
 - boksyty.

ZMIANY W PRODUKCJI I ŚWIATOWYM ZUŻYCIU ENERGII ELEKTRYCZNEJ

- struktura produkcji energii elektrycznej:
 - **źródła energii konwencjonalnej,**

- węgiel kamienny i brunatny,
 - ropa naftowa i gaz ziemny,
 - uran, pluton, tor;
 - wady i zalety elektrowni wykorzystujących źródła konwencjonalne,
 - **źródła energii niekonwencjonalnej,**
 - wody płynące,
 - największe elektrownie wykorzystujące siłę spadku wód,
 - wiatr,
 - biomasa,
 - ciepło wnętrza Ziemi,
 - energia słoneczna,
 - prądy i pływy morskie,
 - wady i zalety elektrowni wykorzystujących źródła alternatywne;
-
- produkcja energii elektrycznej według rodzajów elektrowni w wybranych krajach;
 - najwięksi producenci energii elektrycznej;
 - światowe zużycie energii elektrycznej „per capita”;
 - uzasadnić konieczność coraz szerszego stosowania odnawialnych źródeł energii elektrycznej.

ROZWÓJ WYBRANYCH BRANŻ PRZEMYSŁU NA ŚWIECIE

- czynniki lokalizacji przemysłu;
- tradycyjne gałęzie przemysłu:
 - hutnictwo żelaza,
 - przemysł włókienniczy
- nowoczesne branże przemysłu:
 - przemysł samochodowy,
 - przemysł lotniczy,
 - przemysł petrochemiczny;
- etapy rozwoju przemysłu i ich charakterystyka:
 - przedindustrialny,
 - industrialny,
 - postindustrialny,
 - rewolucja informacyjna;
- funkcje przemysłu i ich charakterystyka:
 - społeczna,
 - ekonomiczna,
 - przestrzenna;

OKRĘGI PRZEMYSŁOWE NA ŚWIECIE

- rodzaje okręgów przemysłowych i ich charakterystyka:
 - surowcowe,
 - surowcowe zrestrukturyzowane,
 - miejskie,
 - portowe,
 - poligenetyczne;
- współczesne obszary koncentracji produkcji przemysłowej na świecie;
- klastry a okręgi przemysłowe.

ROZWÓJ PRZEMYSŁU ZAAWANSOWANEJ TECHNOLOGII

- wyjaśnia pojęcie: **przemysł zaawansowanych technologii (przemysł high-tech)**
- branże przemysłu high-tech;
- czynniki lokalizacji zakładów przemysłu high-tech w zależności od dwóch etapów:
 - projektowanie i wprowadzanie produktu na rynek,
 - wdrażanie produkcji na skalę masową;
- nowe formy organizacji przestrzennej przemysłu high-tech i ich charakterystyka:
 - technopolie,
 - parki naukowe,
 - parki technologiczne,
 - klastry nowoczesnej technologii;
- korzyści wynikające z tworzenia się i działania klastrów;
- wpływ rozwoju przemysłu high-tech na poziom życia ludności oraz stopień rozwoju gospodarczego kraju:
 - hig – tech a innowacyjność,
 - innowacyjność a liczba patentów na przykładzie wybranych krajów na świecie;
- handel produktami hig – tech.

Dział V – USŁUGI

ROZWÓJ I ZRÓŻNICOWANIE USŁUG NA ŚWIECIE

- klasyfikacja usług;
- funkcje usług;
- rola usług w krajach o różnym stopniu rozwoju gospodarczego:
 - w krajach słabo rozwiniętych – przedindustrialny etap rozwoju,
 - w krajach rozwijających się - industrialny etap rozwoju,
 - w krajach wysoko rozwiniętych – poindustrialny etap rozwoju;

- stan usług edukacyjnych oraz zdrowotnych w krajach o różnym stopniu rozwoju gospodarczego;
- podział usług na III i IV sektor – cechy usług z IV sektora;
- na czym polega stosowanie **outsourcingu i offshoringu**.

ROZWÓJ TRANSPORTU NA ŚWIECIE. ŁĄCZNOŚĆ I USŁUGI TELEKOMUNIKACYJNE

- podział komunikacji:
 - transport i łączność;
- **podział transportu**;
- charakterystyka transportu w krajach o różnym stopniu rozwoju gospodarczego:
 - **drogowego**,
 - **kolejowego** – kolei dużych prędkości,
 - **morskiego**:
 - rodzaje transportu,
 - struktura światowych przewozów towarów,
 - główne szlaki i porty morskie,
 - **śródlądowego**
 - główne szlaki żeglugi śródlądowej i państwa o największej długości śródlądowych dróg wodnych na świecie,
 - transport wodny śródlądowy w Europie,
 - **lotniczego** – główne trasy i lotniska pasażerskie,
 - struktura przewozów towarów,
 - **przesyłowego**
 - rurociągi, sieci elektroenergetyczne;
- wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu;
- nazewnictwo związane z transportem: **DWT, żegluga kabotażowa, tania bandera**;
- **podział łączności**:
 - telefonia przewodowa,
 - telefonia komórkowa na świecie,
 - telekomunikacja komputerowa,
 - zalety i wady korzystania z Internetu
- globalne tendencje w telekomunikacji.

HANDEL I USŁUGI FINANSOWE

- wyjaśnia pojęcia: **bilans handlowy, bilans płatniczy, saldo bilansu**;
- zróżnicowanie bilansu handlowego na świecie na wybranych przykładach państw na świecie;
- czynniki wpływające na wielkość handlu
- struktura towarowa światowego handlu;
- strukturę geograficzną światowego handlu;

- rola usług w handlu międzynarodowym.

ROZWÓJ TURYSTYKI NA ŚWIECIE.

- czynniki rozwoju turystyki;
- kraje najchętniej odwiedzane przez turystów;
- światowy ruch turystyczny – kierunki ruchu turystycznego;
- wybrane regiony turystyczne świata;
- udział turystyki w gospodarce:
 - kraje o największych wpływach z turystyki zagranicznej;
- walory turystyczne własnej okolicy.